

Γράφει ο Θεολόγος-Εκκλησιαστικός Ιστορικός-Νομικός κ. Ιωάννης Ελ. Σιδηράς

ΚΕΡΙ ΚΑΙ ΘΥΜΙΑΜΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΗ ΠΥΛΗ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΩΝ

Ο ΕΘΝΟΪΕΡΟΜΑΡΤΥΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο Ε΄ (1745-1821)

Ο Εθνοϊερομάρτυς Άγιος Γρηγόριος ο Ε΄ εγεννήθη το έτος 1745 στην ιστορική κωμόπολη της Δημητσάνας Αρκαδίας. Ο πατέρας του ονομάζετο Ιωάννης Αγγελόπουλος και η μητέρα του Ασημίνα, το γένος Παναγιωτοπούλου. Το δε κοσμικό του όνομα ήταν Γεώργιος Αγγελόπουλος. Τα πρώτα γράμματα εξέμαθε στην ιδιαίτερα πατρίδα του, πλησίον του θείου και αναδόχου του, Ιερομονάχου Μελετίου. Το έτος 1765, ήδη εικοσαετής, ανεχώρησε από την Δημητσάνα μαζί με τον διδάσκαλό του, Ιερομόναχο Αθανάσιο Ρουσόπουλο. Στην Αθήνα επί δύο έτη υπήρξε μαθητής του πολυμαθούς διδασκάλου Δημητρίου Βόδα. Κατά το έτος 1767 ανεχώρησε από την Αθήνα και μετέβη στην Σμύρνη όπου συνάντησε τον θείο του Ιερομόναχο Μελέτιο, ο οποίος υπηρετούσε τότε ως Εκκλησιάρχης στον Μητροπολιτικό Ναό. Στην Σμύρνη παρέμεινε αρκετά και παρηκολούθησε μαθήματα στην περίφημη Ορθόδοξη Ευαγγελική Σχολή της πόλεως.

Στη συνέχεια μετέβη σε κάποιο μονύδριο των Στροφάδων, όπου μετά από μικρά παραμονή ενεδύθη το μοναχικό σχήμα και μετονομάστηκε σε Γρηγόριο. Από εκεί απήλθε στην νήσο Πάτμο και μαθήτευσε πλησίον του Δανιήλ Κεραμέως. Ο τότε μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος, ο οποίος είχε γνωρίσει τον νεαρό Γρηγόριο κατά την προηγούμενη παραμονή του στην Σμύρνη, όταν πληροφορήθηκε την άρτια μόρφωση και παιδεία του, εκάλεσε εκ νέου τον Γρηγόριο στην Σμύρνη για να τον κρατήσει πλησίον του και του έδωκε το οφίκιον του Αρχιμανδρίτου. Έτσι, ο μέλλον Πατριάρχης Γρηγόριος εγκατεστάθη στην Σμύρνη, όπου το 1770 προσεκάλεσε κοντά του και τους γηραιούς γονείς του, τον αδελφό του Παναγιώτη και τις δύο αδελφές του Άννα και Εξακουστή.

Το έτος 1784 ο Σμύρνης Προκόπιος εξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης και το πρώτο έργο του ήταν να προτείνει στην Πατριαρχική Σύνοδο την εκλογή του Γρηγορίου ως διαδόχου του στον Μητροπολιτικό Θρόνο της Σμύρνης. Η πρόταση αυτή ενεκρίθη διά κοινής και ομοφώνου ψήφου από την Ιερά Σύνοδο και ο Γρηγόριος αφού εκλήθη στην Κωνσταντινούπολη, χειροτονήθη Μητροπολίτης Σμύρνης. Επί δεκατρία συναπτά έτη ο Γρηγόριος εμητροπολίτευσε στην πρωτεύουσα της Ιωνίας. Το έτος 1793 επί Πατριάρχου Γερασίμου του Γ΄, μετέβη στην Κωνσταντινούπολη και έλαβε μέρος στις εργασίες της Ιεράς Συνόδου. Ύστερα από λίγο παραιτήθηκε ο Πατριάρχης Γεράσιμος και με κανονικούς ψήφους και ομοφώνω συνοδική απόφαση εκλήθη στον Οικουμενικό Θρόνο υπό το όνομα Γρηγόριος ο Ε΄.

Ως Γενάρχη, Εθνάρχη και Ηγούμενος της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χριστού Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας ο Γρηγόριος επεδίωξε την κανονική διοίκηση των εκκλησιών, απηγόρευσε να χειροτονούνται ανάξιοι αρχιερείς ή ιερείς, περιόρισε την ανάμιξη των κληρικών σε κοσμικές υποθέσεις, εξέδωσε περιοριστικές εγκυκλίους για τους γάμους και τα διαζύγια, εισήγαγε αυστηρή τάξη στα υπό την δικαιοδοσία του μοναστήρια, ανήγειρε και ανεκαίνισε πολλές εκκλησίες και γενικώς έθεσε τα θεμέλια για την αρτιότερη οργάνωση και διοίκηση των υποθέσεων της Μητρός Εκκλησίας.

Η ευθύτητα και η αυστηρότητα όμως του Γρηγορίου δεν ήταν δυνατόν να μην προκαλέσει αντιδράσεις. Τότε στην Κωνσταντινούπολη είχαν εγκατασταθεί άνευ λόγου και κυρίως αντικανονικά πολλοί αρχιερείς οι οποίοι είχαν εγκαταλείψει το ποίμνιο των Μητροπόλεών τους. Ο Πατριάρχης Γρηγόριος διέταξε την άμεση επάνοδό τους στις μητροπολιτικές τους έδρες, αλλά ευρέθη αντιμέτωπος με την πρωτοφανή και ανοίκεια αντίδρασή τους. Τότε ο Γρηγόριος εσυκοφαντήθη στην Υψηλή Πύλη ως δήθεν άνθρωπος βίαιος και ανίκανος να διατηρήσει υποτεταγμένους τους λαούς τους Σουλτάνου. Έτσι απεμακρύνθη από τον Πατριαρχικό Θρόνο και εξορίσθηκε στο Άγιον Όρος.

Ο Πατριάρχης Γρηγόριος φιλοξενήθηκε στην Ιερά Μονή Ιβήρων επί έξι έτη. Κατά τον Σεπτέμβριο του 1806, όταν παραιτήθηκε ο Πατριάρχης Καλλίνικος, ο Γρηγόριος ανεκλήθη από την εξορία του και ανήλθε για δεύτερη φορά στον Οικουμενικό Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως, αλλά και πάλι οι άτιμοι εχθροί του τον εσυκοφάντησαν στην Υψηλή Πύλη, οπότε το έτος 1808 επαύθη για δεύτερη φορά από τον Πατριαρχικό Θρόνο με απόφαση του Μεγάλου Βεζύρη, χωρίς καν να το γνωρίζει η Ιερά Σύνοδος. Ο εκ δευτέρου έκπτωτος Οικουμενικός Πατριάρχης Γρηγόριος κατέφυγε αρχικά στη νήσο Πρίγκηπο για ολίγους μήνες και στη συνέχεια στην Ιερά Μονή Ιβήρων, όπου παρέμεινε για δέκα συναπτά έτη.

Την 13η Δεκεμβρίου του 1818, όταν παραιτήθηκε ο μετέπειτα εθνοϊερομάρτυς Πατριάρχης Άγιος Κύριλλος ο Στ', ο Γρηγόριος εκλήθη και πάλι από το Άγιον Όρος και εξελέγη για τρίτη φορά Οικουμενικός Πατριάρχης, αλλά είχε ήδη αρχίσει να έρχεται η τρομερά καταγίδα. Τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας προέτρεπαν τον Πατριάρχη Γρηγόριο να παραιτηθεί για να διαφύγει τον κίνδυνο. Εκείνος όμως απαντούσε: **«Εκείνος που είναι μισθωτός, δεν είναι αληθής ποιμήν και φεύγει. Γεννηθήτω το θέλημα του Κυρίου».**

Ο Πατριάρχης Γρηγόριος εγνώριζε την ύπαρξη της Φιλικής Εταιρείας και προσευχόταν μυστικά να καρποφορήσουν οι προσπάθειες αυτής υπέρ της απελευθέρωσης του μαρτυρικού υπόδουλου Γένους. Πολλές υπήρξαν οι προσπάθειες των επιφανών μελών της Φιλικής Εταιρείας να σώσουν τον Πατριάρχη, αλλά εκείνος αρνούταν να εγκαταλείψει το ποίμνιό του και όπως έλεγε, **«οφείλομεν να πράζωμεν όπως ο Ιησούς, να θυσιασθώμεν».**

Τότε εξήτησαν να σώσουν τον Πατριάρχη με άλλο τρόπο. Ο Μητροπολίτης Δέρκων Γρηγόριος επειδή θεωρούσε τον θάνατο του Πατριάρχου ως μέγα κακό, επρότει-

νε να φύγει ο Πατριάρχης στην Πελοπόννησο για να τεθεί επικεφαλής της επανάστασης. Ο Πατριάρχης ηρνήθη και πάλι την πρόταση και απάντησε: *«Εγώ ως κεφαλή του Έθνους και εσείς οι συνοδικοί αρχιερείς οφείλομεν ν' αποθάνωμεν δια την κοινήν σωτηρίαν».*

Καθόλον τον μήνα Μάρτιο του 1821 αρχιερείς, αρχιμανδρίτες, μοναχοί, πρόκριτοι συνελαμβάνοντο, εφυλακίζοντο, εβασανίζοντο και εθανατώνοντο στην Κωνσταντινούπολη. Ο Πατριάρχης όμως παρέμενε ατάραχος και πανέτοιμος για την μεγάλη θυσία. Την εσπέρα του Μεγάλου Σαββάτου, 9 Απριλίου 1821, πέντε χιλιάδες περίπου άγριοι Ασισανοί στρατιώτες διεσκορπίστηκαν σε όλους τους δρόμους του Φαναρίου, αλλά δεν ενοχλούσαν κανένα. Ο Πατριάρχης ατάραχος κατήλθε κατά το μεσονύκτιο στον Πατριαρχικό Ναό. Εμνημόνευσε όλους τους κεκοιμημένους φίλους και εχθρούς του, εκοινώνησε των αχράντων μυστηρίων, ευλόγησε το ποίμνιο της αναστάσιμης λειτουργίας και εδάκρυσε μόνον κατά την στιγμή που ασπάσθηκε τους συλλειτουργούς αυτού αρχιερείς του Πατριαρχείου. Μετά το πέρας της Θείας Λειτουργίας εδείπνησε με την Ιερά Σύνοδο.

Την επομένη το πρωί, 10 Απριλίου 1821, Κυριακή του Πάσχα, έφθασε στο Πατριαρχείο εκπρόσωπος του Σουλτάνου, ο οποίος ανέγνωσε το διάταγμα της παύσεως του Γρηγορίου από τον Πατριαρχικό Θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως. Το διάταγμα όριζε ως τόπο εξορίας του Πατριάρχου την Χαλκηδόνα, αλλά η σπείρα των αγρίων φανατικών περικύκλωσαν τον Πατριάρχη και τον οδήγησαν σε φρικτή φυλακή. Από εκεί με μικρό πλοιάριο οδηγήθηκε στην αποβάθρα του Φαναρίου, όπου πλήθος Οθωμανών ενόπλων ανέμενε το αθώο θύμα του. Ο εθνάρχης του Γένους μας βάδιζε με τα χέρια του δεμένα προς τον τόπο του μαρτυρίου. Ως πρόβατον επί σφαγή επορεύετο αβοήθως στο μαρτύριο.

Η αγχόνη στήθηκε στην κεντρική, μία εκ των τριών, Πύλη των Πατριαρχείων. Ο βάρβαρος αρχηγός της Σουλτανικής φρουράς πλησίασε τον εθνομάρτυρα και εκράυγασε: *«Κακούργε, δεν είσαι εσύ, ο οποίος διέφθειρες τους υπόδουλους λαούς του Σουλτάνου; Δεν είσαι εσύ, ο οποίος ώθησες τους απίστευτους υπηκόους στην αποστασία; Δεν είσαι εσύ, σκύλε ακάθαρτε, ο οποίος διέπραξες όλες αυτές τις προδοσίες; Τώρα η αμοιβή σου είναι η κρεμάλα».*

Σε λίγο ο ύπατος Γενάρχης και Εθνάρχης των Ρωμιών εκρέμετο ως ο έσχατος των κακούργων. Το σώμα του νεκρού Πατριάρχου παρέμεινε επί τρεις ημέρες προς εμπαιγμόν της τριήμερου εκ νεκρών Αναστάσεως του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού. Από εκεί πέρασαν να δουν τον κρεμάμενο Πατριάρχη πολλοί επιφανείς Οθωμανοί, όπως ο Μέγας Βεζύρης, αλλά και ο Σουλτάνος μεταμφιεσμένος. Ο νέος Πατριάρχης Ευγένιος κατέβαλε πολλές προσπάθειες να εξαγοράσει το λείψανο του Πατριάρχου, αλλά τούτο κατέστη αδύνατο επειδή ο Σουλτάνος είχε αποφασίσει το σώμα να ριφθεί στη θάλασσα.

Την Τρίτη της Διακαινησίμου Εβδομάδος οι δήμιοι απεκρέμασαν τον Πατριάρχη και παρέδωσαν το σώμα στους Εβραίους, οι οποίοι έδεσαν τους πόδες του νεκρού Πατριάρχου και έσυραν αυτόν με ύβρεις και βλασφημίες στις οδούς του Φαναρίου,

από το Πατριαρχείο μέχρι την ακτή. Το σώμα του Πατριαρχείου ερρίφθη τελικώς στα ύδατα του Κερατίου Κόλπου. Τέσσερις ημέρες παρήλθαν και τα ξημερώματα της Πέμπτης το σώμα ανεφάνη και πάλι στην επιφάνεια της θαλάσσης, προς τον Γαλατά, όπου ο πλοίαρχος του κεφαλληνιακού πλοίου «Άγιος Νικόλαος», Μαρήν Σκλάβος, ανέσυρε το σώμα και εκάλεσε για την αναγνώριση τον Πρωτοσύγκελλο των Πατριαρχείων. Όταν ο Πρωτοσύγκελλος αντίκρουσε το σώμα του Πατριάρχου ανέκραξε με λυγμούς «ο Πατριάρχης, ο Πατριάρχης μου».

Την 11η Μαΐου του 1821 το πλοίο έφθασε στην Οδησσό, όπου το σώμα του Πατριάρχου ετάφη με αυτοκρατορικές τιμές εντός του Ιερού Ναού της Αγίας Τριάδος, που ανήκε στην ελληνική κοινότητα. Τον επικήδειο εκφώνησε ο υπέρμαχος των δικαίων του μαρτυρικού Οικουμενικού Θρόνου, Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων. Το σκήνωμα του Εθνοϊερομάρτυρος Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ μετεφέρθη το έτος 1871 στην Αθήνα και εναπετέθη με τιμές στον Μητροπολιτικό Ναό των Αθηνών, μέσα σε μεγαλοπρεπή λάρνακα, όπου ευρίσκεται μέχρι και σήμερα. Η δε Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος απαρτιζόμενη από 25 Ορθοδόξους αρχιερείς στην Αθήνα, κατά την 10η Απριλίου του 1921, ανεγνώρισε τον Γρηγόριο Ε΄ ως άγιο της Ορθοδόξου Εκκλησίας και όρισε να εορτάζεται η μνήμη του κατά την 10η Απριλίου.

Η θυσία του Εθνοϊερομάρτυρος Πατριάρχου Αγίου Γρηγορίου του Ε΄ είναι η πλέον σαφής και ηχηρά απάντηση σε όλους εκείνους που τολμούν έστω και να σκεφθούν ότι το Πατριαρχείο μας δεν προσέφερε τίποτα στο Γένος μας. Αν δεν ήταν το Φανάρι ορισμένοι θα φορούσαν ακόμη οθωμανικό φέσι. Γι' αυτό με παρρησία γράφουμε και διακηρύττουμε ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο ήταν, είναι και θα παραμένει η Μήτηρ ημών Εκκλησία.